



ISSN-0235-1366

Селалад

6+

selaad.ru



№ 10 2025
Ардара бутт

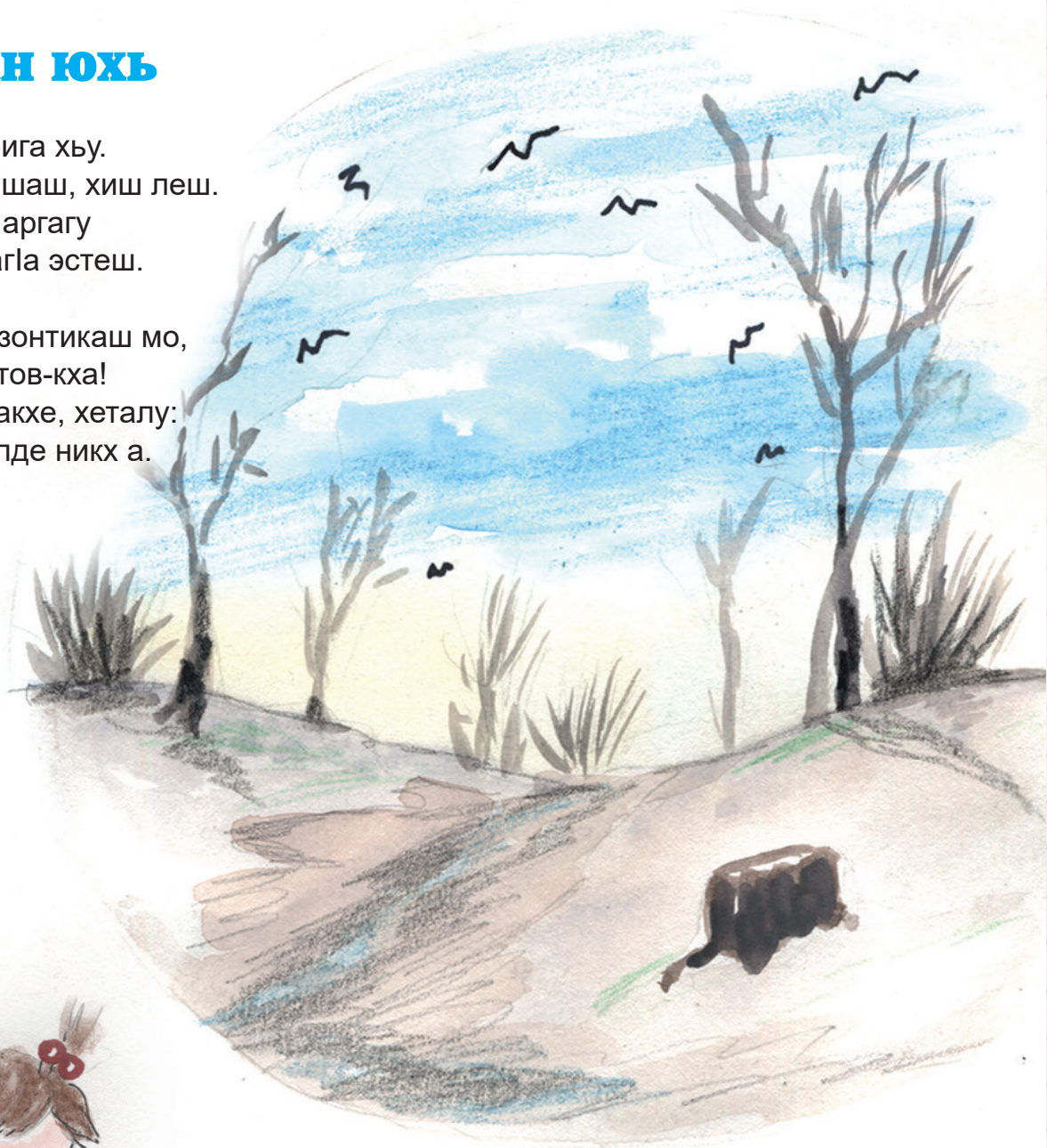


Хьоашаланаькъан лаьла

Блаьстан юхь

Ерзана я хланз а еррига хьу.
Цхьаццанахьа глор яшаш, хиш леш.
Алхха зиза техача бларгагу
Блаьстан юкъе хьунагла эстеш.

Юкъ-юкъе, лан хана зонтикаш мо,
дагла уж - ма хоза а тов-кха!
Дошо мозий хьувз лакхе, хеталу:
Арабаьннаб модз гулде никх а.



Телгаш пелгаш

- Кулгий итт пелг.
когий итт пелг,
ткъо пелг е телг
ба са, - яхаш,
телгаш-пелгаш
дагардеш ший
ягла Эши.





Амхаданаькъан Амале сурт,
г.1. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне», 4 "а" класс

Дошо гуйре

Хьатлакхачай
Хоза гуйре -
Дошо сайре,
Дошо луйре.

Массанахьа
Iалам хувцаш,
Лел из наха
Фаьлгаш дувцаш.

Халхадувлаш,
Кхесташ фега,
Гаьнаш даьннад
Лаятта лега.

Оалхазараш
ДIадолх гIайтта,
ЦаI вокханна
ТIехьаайтта.

Долхаш да уж
Кхыча мехка,
Шоай берилгаш
БIена дехка.

Кьоастой Салима,
Эккажкъонгий-Юрт, СОШ №6.

Гуйран сайре

Гуйран сайре
Енай ара,
Тата хьахоз
Сона бIара.

Гуйре енай
Хьога ала:
«БIараш даа
Аравала!»

Даканаькъан Амина,
Сурхо тIара ООШ, 5 «а» класс.



Хамхой Мадинай сурт,
г.1. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне», 4 "а" класс.

Лоачо

ГIалгIай мотт, шергара шу мел доал, бIаьхегIа хулаш, керда дешаш юкъек-хувлаш хьабоагIаш ба. ХIаьта а кхоачам боллаш хилац уж, цхьайола уйла хьо дIа-ала эттача. Цудухьа вай метто тIаийцад тайп-тайпарча къамий дешаш. Эггара дук-хагIа да уж, Iарбийи эрсийи метташкара хьаййца. ХIаьта а цхьайола ха йоагIа, хьона хеттача тайпара дагардар дувца дош ца тоьаш. Из бахьан долаш вай йоазонхоша шоаш хьадеш хиннад керда, меттаца дувцаш дола дешаш. Цу тайпарча дешаех цаI да **лоачо** яхар. Эрсий меттала аьлча «большой снежный сугроб» яха маIан да цун.

Дувцаш дола дош вай дошлоргаш тIара короргдац, хIана аьлча из царна юкьедихьадац, дош хьахилале баьхача дошлоргий автораша. Уж вахарцара къаьстачул

тIехьагIа, гучадаьннад из дош. Эггара хьал-ха лоачо яха дош сона дайра Коазой Тимур-ра «Берза къарзар» яхача дувцара юкье. Дувцаш дола йоазув Iомаду ишколашкарча 7-ча классе. Шозза-кхозза яхар мо, нийслу из дош цу дувцар тIа. Хьож вай йоазонхочо цох мишта пайда ийцаб. ХьунагIа берташа го бу дувцара турпал волча Бийберда. Из моттиг иштта ювц: «Лоачонна бухье ведар Бийберд». «Ведда лоачонна го баьккхар Бийберда». «Наькъа оагIорахьа а аьтгув хургболаш бацар, бакьда шахьаргахьара, бертий IотIайоагIачара, миho че яьккхаяр лоачох».

Сога хаьттача, йоазонца хоза дужаш а, меттаца товш а дош да лоачо. Цудухьа цох пайда ийцача зе дергдац.



Хамхой Дауд



Чаъпилг

Хъехархочо хетт:

- Бераш, шера кертe малагIа ха хозагIа хет шоана: бIаъсти, ахка, гуйре е Iа?

- Сона яхий Iа?

- йоах Аслана. - Сона-м, Iа дале а, ахка дале а; тхоай нане кхерза чаъпилг даъ ха хозагIа хет массахана.

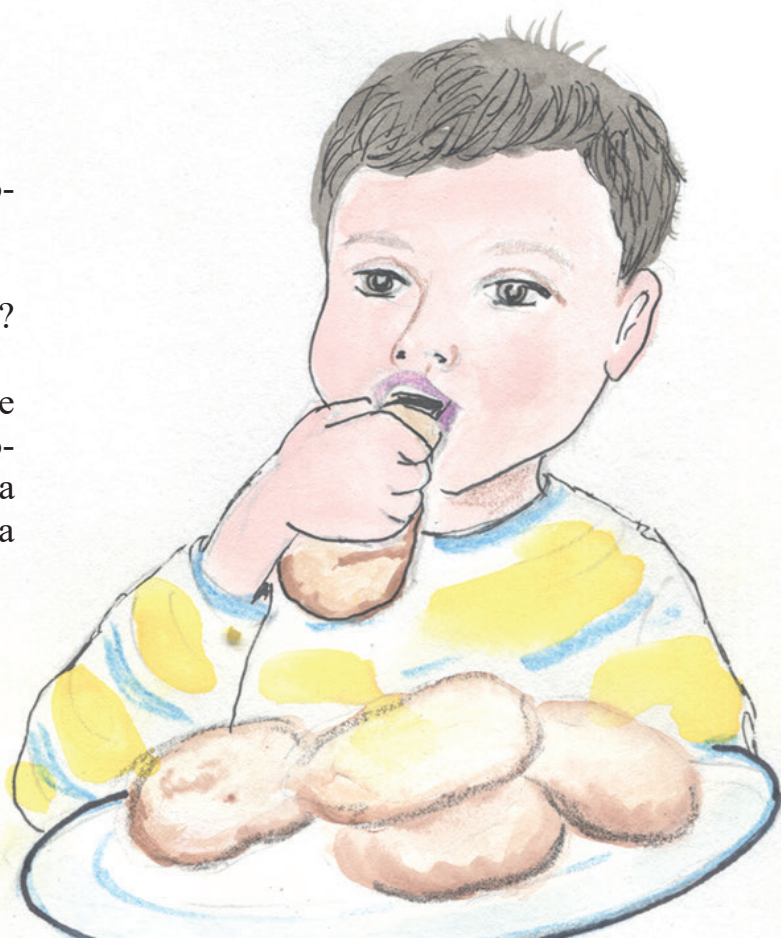
Нани

- Эггара дукхагIа мала веза хьона? - яхаш, хетт Асланага.

- Нани еза, - йоах Аслана.

- Нани хIана еза хьона сел дукха? - хетт кIаьнкага.

- Сайна яа хIама теландаъ еза, се цо даиман хъестандаъ еза. Шо-м шоашта дика а хьийге дIадолх, со виц а веле, са нане-м, виц ца а луш, яа хIама лу сона, - йоах Аслана.



Iарчакханаъкъан Сали

Хъазилг

Iех хъазилг:

- Цир-цир-цир.

- Фу йоах цо? - хетт

Яне.

- Юрт яккха доалл из!

- йоах Ине.

- Хьона сенах хов из?

- Тхога ане оал из,
оаха дукха гIар еш хилча.**Шибараш**Iан сурт Io а отгадаъ, хье-
хархочо аьннад:- Хьадувцал шоай дешаш-
ца, фуд шоана укх сурта тIа гур.- Цхьабараш лай мажаргех
ловзаш боахк, - аьннад Яне. —
Шибараш когсоалозаш хехкаш
лел.

Новразанаькъан Макка

Боча Йомадаьча берех лаьца

Саг вац Хатчатал бочагIа,
Дувцаш санна дац,
Iургаш доахаш йоалле а кочах,
Духьала цхьаккха вац.

«Бер да, хIама ма ала,
ХIара хIаман я ший ха!» -
Беро леладер бале а бала,
Нане доаккх цун га.

Ахкарг санна да вест,
Машина тIа дайча секаш.
Бехке ше веш, йилиг хьест,
Яйча елхаш, екаш.

Вошас шийца бегаш беш,
Бера бургац йоаккхе,
Легаду тIадамаш, кьургаш деш,
Пелгаш миссел доаккхий.

«Берага хIама ма ала!» -
ОарцагIа еча нани,
Оал Хатчата: «Из ба бала!
Яц цун «воспитани!»

Бахь йилига саьрг,
Едда нанега из дIалу!
Харцахьа ше мел даьрг,
Гуш да, кьоабалду...

Лоалуц кхычоа дича
Шийна санна товр;
Кхетаду, уйла йича,
Де йиш йоацилга ловр!



Соалоз хахка воаггий хьо?

Йоккхий лай чоалпингаш елхаш, хоза Іан ди дар латташ. Сел хоза, цІена долаш, дото кІийгех кЪегар лоа. Цу тайпара хаоттам чоагІа хоза хет Хаматхана. Тахан а воагІа из гонахъарча кІайча Іаламо дог гІоздаьккха.

ЙиълагІча класса дешархо ва Хаматхан. Сакхетам лакха болаш, дешарах дика кхеташ, кІаьнк ва из. Цудухъа старосталла а хержав клас-со.

- ХІанз чукхаьчача, соалозаца хохкавала гІоргва со атагІа, - йоах цун уйлаша.

- Ма сиха вода хьо, йорт ийца! Со-м ишколера араваьннача хана денз, хьона тІехъакхе ца могаш ма воагІий! - аьлар, цунна тІехъакхий-нача новкъоста Илеза.

- Хъакхайкаргвар-кх. Багара мотт Іобежабар хъа? - аьлар Хаматхана, ший мерза уйлаш цо йохаяь, кІеззига дега Іеткъадар цун.

- Кхозза-м кхайкавар, хьо-м вациар хІама хозаш.

- Сиха вар со.

- ДІа-юха водаш ва хьо?

- А, - корта оагабир Хаматхана.

- Тика тІара хъайна барзкъаш эца вода хургва хьо?

- Водац! - лоацца жоп делар Хаматхана.

- ХІа, шоай дада волча хьоашал-гІа?..

- А, - юха а корта оагабир цо, тІаккха тІатехар, - атагІа.

- Воай, шийла ма йий вайна, лоа улл гобаьккха, кІоарга дилла, сенна вода хьо цига?

- Соалозаца хохкавала вода-кх, кхы сенна вода атагІа?.. Хьо воагІий соца? Цхъана сакЪердамегІа хургъа

вайна. Цига сона бовзаш лакха гув ба. Мишта масса йода хой хьона, цу тІара Іочухаьхка соалоз?

- Сона-м цІагІа вагІаш хозагІа хет, сайна хоза дІайха чай молаш, телефона чурча ловзоргех ловзаш.

- Іай! - аьлар, юха а сеца Хаматхана. - Къавенна воккха саг ва хьо, дІайха чай мелаш, пешка юхе цІагІа вагІа?

Велавелар кІаьнк, новкъоста дувцачох.

- ТІехкаш вІашкалатаргъа хъа, хьо иштта вагІе.

- Из фу яхилга да? - кхийтанзар Илез.

- Хьох мекъашк хъахургва яхилга да-кх. Магар а ийша хул цхъан метте вагІачун. Даим лелаш хила веза, тІаккха кадай хул, дегІ а дикагІа лел. Иштта дувц тха даде.

Кхы уйла янзар Илеза.

- Со а воагІа хьоца! - аьлар цо.

Цу дийнахъа дукха хийхкар бераша соалозаш, кхыметтел Хаматхана чудолх вай, укх сахъате садовргда аьлча а, чуваха кхетацар Илез.

ХІанзалца соалоз ца хохкаш, ше фу деш ваьгІав кхетацар кІаьнк. Амма, цу хана денз, кхы цхъа ди дІадахийтанзар цо, лоа мел долча хана, соалозаца хохкавала ца водаш. Ший зІамагІа йола йиша Салима а лоалахой бераш а хъатехар Илеза шоаех.

Шоаш дукхагІа хилча, сакЪердамегІа хулар берашта. Соалозаш хийхка баьлча, лай мажаргех ловзар, лай мунда а йора цар.

Юкъ-юкъе Хаматханага оалар Илеза: - Ма дика болх ба-кх, Іа со хъайца цу дийнахъа соалоз хахка вийха! Баркал хьона, Хаматхан!



Цкъа дІакхийтта ког, ийсазза дІакхийттаб.

Хабарал худар тол.

Ахкан дено Іан бутт кхоаб.

ПхъегІа тІара белам кхуврчара бала ба.

Ци ца йийзача, кІур ихабац.

Кхийрачох турпал хиннавац.

БоргІалах Іаха енна котам яьттІай.

Везар велча, велхар даьннад.

Сиха даха хий фордах кхийттадац.

Албохчанаькъан Зейнап

Пилла

Іан замара гла.
Пилла улл тхайса
Ганаш гуш,
Даьннад техка
Аренаш.

Лергех хинна
Даьржа ткьамаш;
Кхест, лаккхера
Дуне зувш.

Тіоалдаца гаьний
Гаьнаш доах,
Цунах ший
Сапарлатдоах.

Сигала тіолла
Цо гобоах.
Седкъашца ловзаш,
Илли доах.

Ахка, гу цун
Мела хий,
Хих хьалъюз цо
Мераж ший.

Из хьалъеге
Хий хьалдетт;
Лийча даьле,
Хьал-іо сетт.

Увтгаду ганахьа
Уйлай сурт.
Сомадаьле,
Пилла хьалтіотт.

Ма сиха дахар
Ахка діа!
Из хиннадар
Іан замара гла.

Кхоартой Марет

Нешаши новкъостийи

Цкъа сакъерда арабовла
Лаърхлад нешаша, новкъосташа.
Даггара лаха елча газа,
Кораяглац сандалеш.

Деррига цла клалтлатеха,
Кораяый цун тиша, еха
Ши ботики калошкаши,
Беша болх беш лелаеш.

Тлаккха жийво бедда баха,
Енай газа ши босоножка.
Раъза йоаца кеп увттаеш,
Газе латтар, дла-юха хъежаш.

- Вай шинне цхъа размер хилча,
Мегий ювха, аз длаелча, -
Устагла ший хур-могар даъ,
Тоам бар де глерт газилга.

Газилго йоах: юхадала дезе,
Шийна эшац наъха хлама.
Ше-шийца къамаълаш деш,
Босоножкаш йита ловш.

Хъатлаера къаъна бодж,
Ехк юхъекхаш, нийсъеш модж.
- Газе, ла фу езац ях?
Еций лаларча жеца яхъ.

Чехка ювха еннар тла,
Борал сихдеш йола хъа,
Хъо ца йоагге, тешалахъ,
Ла мел дуар хургда къахъа.



Сосаркъанаькъан Хъажбикара Абсет

Сосаркъанаькъан Абсет яь хиннай 1973 шера тушола бетта 10-ча дийнахьа МагІалбика кхален СоаІапча. Дуккха дика, цІихеза нах хьабаьнна юрт я Абсет яьр а кхувш енар а. Цу хьакъехьа яздаьд цун вахара никъ тохкаш, цох яз деш хиннача Солсанаькъан А., Патанаькъан Й., Тарковская М., Угурчанаькъан А-Г., кхычар.

1989 шера, ишкол яьккхачул тІехьаІа, цо дукха а тайп-тайпара а дешараш дийшадар: Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета филологически факультете актёрий говзал Іомаьяр (2003), культурани искусствони болхлой кийчбеча Москверча Академе яьГІаьр, цига цунна еннайр «Драма режиссёр» яха говзал; культуран оагІонаш Іомаеш дийшадар РостOVERча паччахьалкхен университете. Абсета болх баь моттигаш а эргаш я. Москверча М.Н. Ермоловой цІерагІча театра режиссёра гІончан болх баьб цо; кьахьийгад Кьилбаседа Кавказа Паччахьалкхен технически университета Наьсарерча филиала кхетама балхах йола проректор йолаш, театра актриса, литературан даькъа кулгалхо йолаш, и. кх. дІ.

Базорканаькъан Идриса цІерагІча драматически театра актёрий мугІарашка а йолаш, цо ловзяьяр тайп-тайпара йовхьамаш. Царех дар Гарсиа Лоркас язъьча «ЦІеша диза маьрел» яхача пьесанна юкьерча лоал латтача кхалсага сурт-сибат, Чаккенаькъан Саїда «Асхьаб Бендер» яхача пьесацарча Муамната юхь, Ведажанаькъан Ахьмада «Дала яйта хьаьша» яхача пьесанна юкьерча кхалсага-хьаьшан юхь, Базорканаькъан Идриса «БІаьшерий боадонгара» яхача романах оттаяьча спектакла юкьера Доуле юхь. Царел совГІа, цо бовзийтабар ший пьесашкара («Маьрша йоагІийла, ПаьтІамат», «Тамашийна цІай»), Цагареле А. («Ханума»), Хамхой В. («Іоажал йоаца халкъ»), Ахмад С. («Несарий бунт») яхача наьха йоазошкара кхалнах. МоллагІа царех болх хьаэце, Абсета дика ка яьннаяр аьнна хеталу, ше ловзаеча кхалсага сурт-сибат, куц диза а шийх тешавеш а кхолла.

Сосаркъанаькъан Абсет гІалгІай эздий кхалсаг, йоазонхо, актриса хилар белгалдоаккхаш дукха совГІаташ тийннадар. «ДикагІа дола драматически йоазув» яхача республикански яхье преми енна хиннаяр цунна, Абсетал хьалха из цхьаннена енна а хиннаяцар. «Дошо кьоалам» яха преми кхозза еннайр. «Шера дикагІа йола актриса» яха кагирхой министерствон премеча белгалъяьккхаяр из 1998-ча шера. Цхьаькха шу даьлча, цу балхах цунна еннайр «Дошо сай» оала культуран Министерствон преми. 2006-ча шера цун цІи юкьейихьаяр «Россе дикагІа бола нах» яхача энциклопедена, цхьаькха шу даьлча, юкьара уйла йолча адамий Дунен халкъашта юкьерча Академе доакъашхо хул вай мехкахочох. Цул совГІа, республикан гІорьяьнна артистка, халкъа артистка яха ши цІи лелайора цо.

Кхелхай Сосаркъанаькъан Хъажбикара Абсет 2024 шера.



Ше хеставаъ спортсмен

Яйгача спортах волча цхъан зІамигача сага, из зовза хилар тІехдетташ хиннад мехкахоша. Арахъа дІаваха дукха йІаъха йоаца ха яьккха, цІавена, ше хеставе волавеннав из; кхыча шахъарашка дукха турпала гІулакхаш шийна карагІдаьннад, яхаш. ХІаъта Родосе волаш, шийдар мо кхоссавалар цхъанна олимпийски толамхочоа гІанахъа дайнадац, оалаш хиннад, ше дувцар чІоагІдеш. Шоаш ца теше, хъанехкага дІахаттал аьле, тешаш кхувлаш хиннаб цо ший къамаьла юкье. Из дІахезача цхъан мехкахочо аьннад:

-Дукха ваха хьо даьлаІ, нагахъа санна Іайха дувцар хІилла йоацаш дале, тешаш а сенна беза? Хье Родосе волаш санна, дІакхоссалел укхаза а.

КЮанолго яхачох, гІулакхаца гойтача хІаманна, дешашца тешал де дезаш хилац.

Гудантанакъан Д. сурташ

Паччахъ вехаш хинна пхьидарч

Шоашта юкье чІоагІа Іаьдал пахиларах саготдеш йолча пхьидарча Зевсага дийхад, доал де паччахъ вайтар. Цар Іовдалал зийнача Зевса, лосттаяъ, дахчан гударг те-хай цар ушал чу. Юххъанца тато кхераь пхьидарч, ушала бухе лечкьай. Амма гударг меттагІйоалаш йоацандаъ, геттара майраяьннай уж, кхыметтел цунна хьалтІакхувсалуш, Іохувшаш хиннай. Цхъа юкь яьлча, цу тайпара паччахъ хилар шоашта эхъ долаш лаьрхІа, юха а Зевсага дехар даьд цар; Іаьдал хувца шоашта, аьнна; хІана аьлча волаш вола паччахъ тІехваьнна мекъа хиннав. Геттара чІоагІа эгІазвахача Зевса хин лехъ чухийцаб царна, вокхо шеййола пхьид дІакхаьллаь.

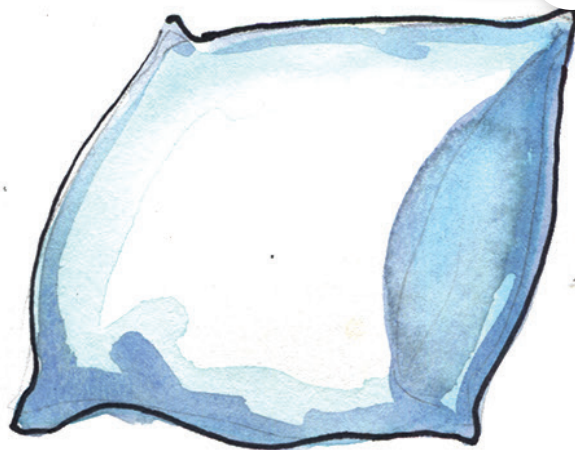
КЮанолго яхачох, цкъаза мекъабараш толаш хул, цхъаболча шоай гІулакхашца гІорбаьн-нача паччахъел.

Таржам даьр
Іарчакханаькъан Сали.



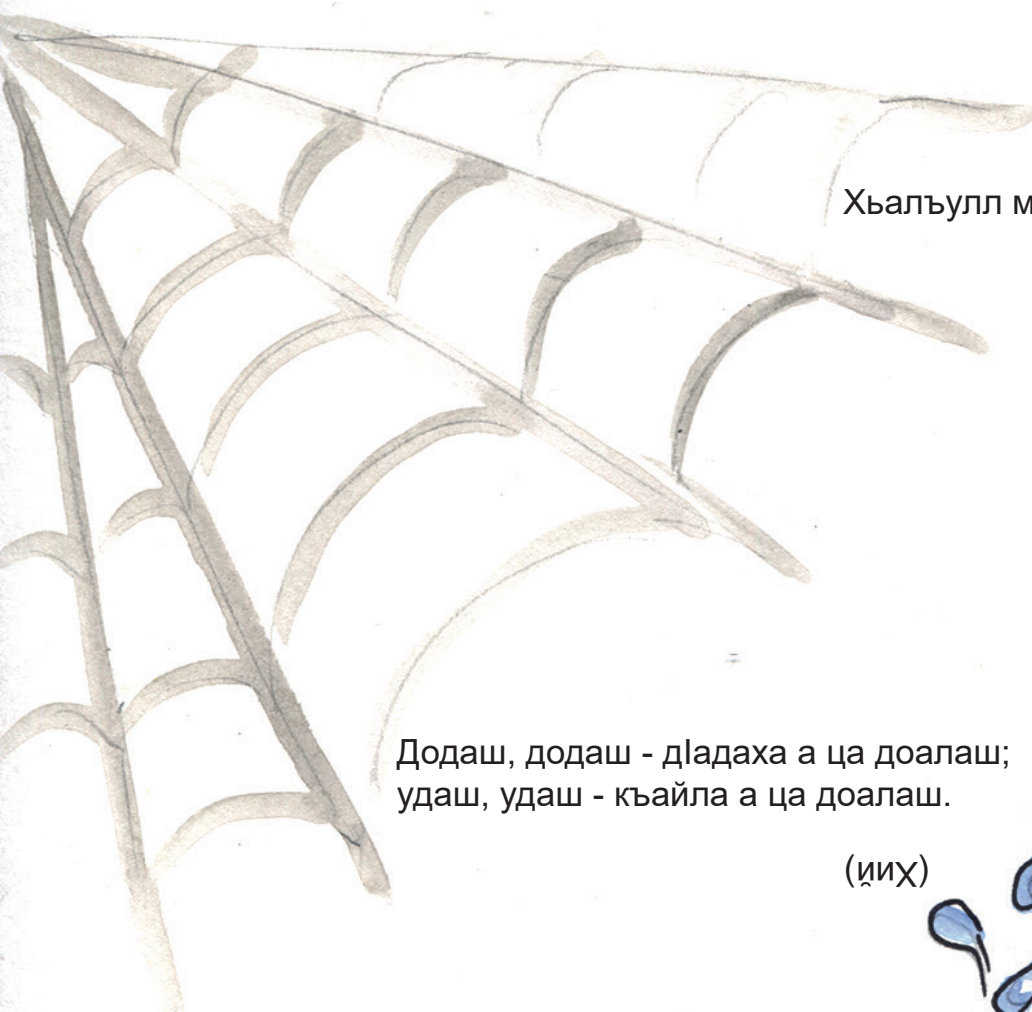
Когаш бац, кулгаш дац, коч езаш а ба.

(Глаба)



Хьалъулл маша - кулгаца баъбац.

(Гизий маза)



Додаш, додаш - дладаха а ца доалаш;
удааш, удааш - кьайла а ца доалаш.

(ийх)



Массанена дистбларлелх, ший оаз йолаш бац.

(Лувкхера)



Кроссворда дашхаргаш:

ПХОРАГИА: 1.Кюаргал. 4.Ор. 5.Хьадис.
8. Аьрзел. 9. Лаьтта.

УРАГИА: 1.Кажарг. 2.Аре. 3.Харбаз. 6.
Сигале. 7. Каьхат.

Кроссворда хатгарах:

ПХОРАГИА:

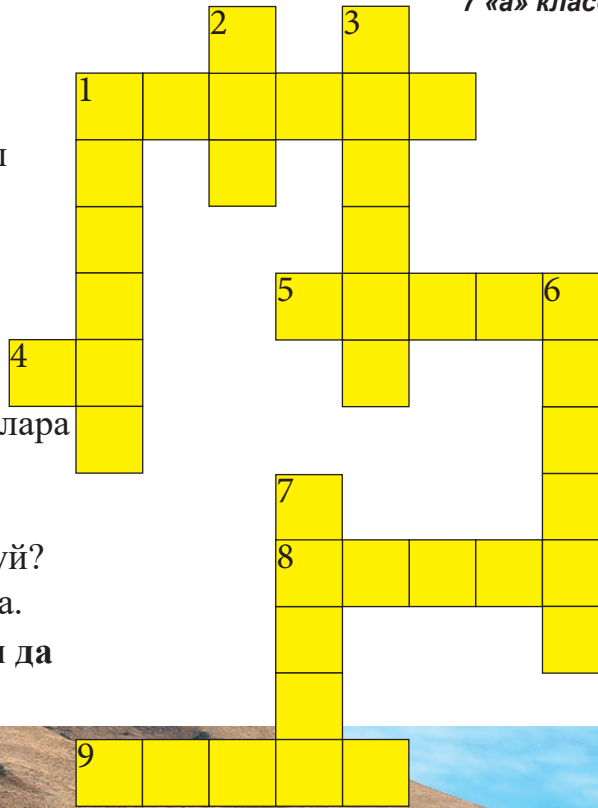
1. Хин хул из.
4. Тпаьна кIалхара моттиг.
5. МаIача сага цIи.
8. Лоаман оалхазара оамал хилар.
9. Вай кхоаб цо.

УРАГИА:

1. ЙиIигий хозал я цунца.
2. Чухье яхача деша духьалара маIан.
3. Ахкан даар.
4. Лохе лавтта да, лакхе фуй?
7. Письмо гIалгIай меттала.

Кроссворда дашхаргаш да
15-ча оагIон тIа.

Кроссворд оттаярь
ва Къоастой ИсмаIал,
Сурхо тIара ООШ
7 «а» класс.



ТIаргам.

Фото: Т. Агиров



Дошлорг

Бодж (я) – козёл.

Когсоалозаш (я) – коньки для катания.

Лай мунда (я) – снеговик.

Лоачо (я) – большой снежный сугроб.

Никх (ба) – улей, рой.

Неш (я) – подруга.

Пилла (да) – слон.

ТIоалд (я) – хобот.

Хьазилг (да) – воробей.



Детский журнал «Селаад»
(Радуга) №10, 2025 г.

Учредитель:

ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».

Издаётся с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор
Гагиева М.М.

Художник: Д. Гудантова
Дизайн: И. Курскиеv

Сдано в набор 16.10.2025 г.
Подписано к печати 25.10.2025 г.
Дата выхода в свет 30.10.2025 г.
Формат 60x84 1/8.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 2,2.
Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:
386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.
Сайт: selaad.ru.
Email.: selaad.ri@mail.ru
Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано

в ООО «Бланкиздат»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.